

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Лєвошко І.І., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто економічну категорію «кредит», проаналізовано його місце та роль у сучасних умовах господарювання. Кредит виступає опорою сучасної економіки, невід'ємним елементом економічного розвитку.

The article deals with the economic category of "credit", analyzes its place and role in the modern business environment. Credit is the backbone of the modern economy, an integral part of economic development.

Постановка проблеми. Сучасний період становлення ринкової економіки в Україні характеризується умовами вільної конкуренції, високими стандартами якості на вироблену продукцію і водночас дефіцитом коштів, поповнення яких здатне забезпечити кредитування. Тому питання формування і функціонування ринку кредитних ресурсів потребує поглибленого теоретичного розгляду та додаткового вивчення в сучасних умовах.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. У сучасній літературі проблемам кредитування аграрних господарств приділяється увага таких провідних економістів, як О. Є. Гудзь, М. Я. Дем'яненко, Л.В. Дейнеко, О. В. Олійника, О. О. Непочатенко, Г. І. Пиріг, В. С. Шебаніна. Однак окремі теоретичні аспекти цієї проблеми потребують ґрунтовного опрацювання.

Постановка завдання. Узагальнення теоретичних та економічних засад кредитування підприємств, визначення місця, ролі та значення кредиту у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення категорії «кредит» у сучасній економічній літературі неоднозначні. Одна група вчених характеризує його як «позиковий капітал», тобто грошовий капітал, який на умовах повернення і сплати у вигляді відсотків надається кредитором позичальнику. Так, автор Г. М. Азаренкова, визначає кредит як форму позикового капіталу (у грошовій або товарній формі), що надається на умовах повернення і зумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує [1, с. 150].

М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов, Л. М. Худолій стверджують, що кредит – це позиковий капітал банку у грошовій формі, що передається в тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання [2, с. 18]. Однак такі визначення обмежують форму функціонування кредиту грошовою сферою застосування, адже кредит може бути наданий й у товарній формі.

Друга група вчених характеризує кредит як економічні або суспільні відносини між кредитором і позичальником, тобто учасниками кредитного договору. Так, С. О. Маслова, О. А. Опалов вважають, що кредит виражає економічні відносини між кредитором та позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення [3, с. 87]. На думку А. В. Демківського, кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку із передачею один одному у тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності.

Третя група вчених визначає кредит як надання коштів у користування на певних умовах. Так, В. П. Воронін, С. П. Федосова стверджують, що кредит – це надання грошових коштів або товарів (робіт, послуг) на умовах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у встановлений термін, включаючи сплату відсотків за їх використання.

Найбільш вичерпним, на нашу думку, є визначення кредиту у фінансовому словнику-довіднику за редакцією професора М. Я. Дем'яненка, як «форми передачі у тимчасове користування коштів у грошовій або грошово-натуральній формі на умовах строковості, повернення, платності та цільового характеру, що надається однією юридичною або фізичною особою – кредитором, іншій особі – позичальнику».

Значення кредиту для нормального функціонування економіки будь-якої країни важко переоцінити. В останні роки він все більше використовується і в Україні, як відомо, саме кредит приносить банкам найбільший дохід.

За сучасних умов господарювання роль кредиту набуває своїх специфічних рис. По-перше, забезпечує раціональне використання грошових ресурсів і виступає як фактор прискорення процесу розширеного відтворення, регулятор грошового обігу, тобто змінює готівковий оборот в обігу на безготівковий. Кредитні відносини відбивають єдиний цілісний процес тимчасово вивільнених коштів і виникнення тимчасової потреби в них у процесі суспільного відтворення. Опосередковуючи зміну функціональних форм внутрішнього національного продукту (ВНП) і забезпечуючи тим самим безперервність його руху, кредитні відносини є об'єктивною необхідною частиною економічних відносин суспільства.

По-друге, в умовах планово-адміністративного управління економікою, кредит, який за своїми об'єктивними властивостями виступає фактором інтенсифікації виробництва, нерідко використовувався як важіль екстенсивного розвитку економіки. Це виявляється, зокрема, в автоматичному характері кредитування, в процесі якого кредити надавалися без ув'язки з наявними кредитними ресурсами, використовувалися для покриття непродуктивних витрат, кредитування надпланових запасів або видавалися без забезпечення товарно-матеріальними цінностями.

Кредитний перерозподіл часто відігравав антистимулюючу роль, оскільки проводився без урахування кредитноспроможностей господарюючих суб'єктів, і тому використовувався для покриття збитків неефективно працюючих підприємств за рахунок добре працюючих підприємств. Не дотримувался принцип строковості кредиту. Така практика кредитування, яка не вираховувала і навіть суперечила сутнісним властивостям кредиту, перешкоджала реалізації його далі в розвитку і підвищенні ефективності економіки [4, с. 205].

По-третє, по мірі переходу до ринку, широкого впровадження економічних методів управління, підвищення ролі вартісних категорій в управлінні економікою, зростає регулююча роль кредиту. У розвинутому ринковому господарстві кредит виступає як інструмент безпосереднього регулювання процесів відтворення. Будучи розподільною категорією, кредит не може виступати як матеріальний фактор виробництва, безпосередньо впливаючи на сам виробничий процес. В той же час кредит забезпечує процес зміни вартіс-

них форм ВВП в процесі його руху, обслуговує весь процес розширеного відтворення, і тим самим виступає як фактор його неперервності.

Активний вплив кредиту на відтворювальний процес реалізується шляхом застосування його, як інструменту перерозподілу вільних ресурсів, а також за рахунок його стимулюючих властивостей, які обумовлюють раціональне використання запозичених коштів. Як відомо, кредит об'єктивно виступає, як необхідне джерело формування основних й оборотних засобів господарюючих суб'єктів. Завдяки кредитним відносинам виникає необхідність обов'язкового нагромадження власних засобів і відбувається більш швидше залучення ресурсів у господарський оборот за рахунок економії часу на закупку сировини, матеріалів тощо [5, с. 87].

Таким чином, сприяючи неперервності процесу відтворення, кредит разом з тим є фактором прискорення. Зрозуміло, що кредит не може прямо вплинути на скорочення часу виробництва товарів, оскільки він має об'єктивні межі, обумовлені зовнішніми факторами, зокрема технологією виробництва. Його вплив на прискорення процесу відтворення реалізується за рахунок скорочення часу, що витрачається на зміну функціонуючих форм продукту, що збільшує швидкість обороту фондів.

Особливо ефективним, у даному випадку, є надання платіжних кредитів та комерційного кредиту, які безпосередньо сприяють прискоренню реалізації товарів. Крім того, як фактор прискорення відтворювального процесу, кредит виступає за необхідність повернення взятих у позику коштів у встановлений строк, а також обов'язковість сплати за них у вигляді відсотку, змушує позичальника вживати заходи щодо підвищення ефективності суспільного виробництва і, як наслідок, прискорення процесу відтворення ВВП.

Кредитна форма перерозподілу ВВП і національного доходу є завершальною. Вона охоплює, поряд з фінансовою формою, перерозподіл між виробничою і невиробничою сферами, між галузями виробництва і регіонами.

Кредит певною мірою впливає на формування структури суспільного відтворення ВВП, на найбільш важливі пропорції суспільного господарства: співвідношення між фондами заміщення, нагромадження, споживання тощо. Сприяючи вирівнюванню норми прибутку в різних галузях, кредит впливає також і на галузеву структуру суспільного господарства, оскільки тимчасово вільні ресурси перерозподіляються в галузі, де забезпечується отримання більшого прибутку.

Взаємодія кредиту зі збалансованістю економіки виявляється у його впливі і на товарно-грошову збалансованість. З однієї сторони, використання кредиту у суспільному господарстві з дотриманням усіх принципів кредитування (строковості, платності та інших) веде до збільшення виробництва товарів. Досить важливо, що в конкретних умовах і комерційній направленості діяльності банків, позики надаються підприємствам, у яких виробництво організоване більш ефективно і чий товари користуються попитом. Тим самим кредит стимулює розширення виробництва товарів, яких потребує суспільство, тобто сприяє розширенню ємності ринку з позиції пропорції.

З другого боку, кредит є одним з основних регуляторів сукупного грошового обігу. Внаслідок цього кредит сприяє розширенню ємності ринку з позицій попиту. Цей аспект ролі кредиту у ринкових умовах надзвичайно ва-

жливий і обумовлений тим, що грошові знаки і платіжні засоби, які обертаються у сучасних грошових системах, мають кредитний характер. За допомогою кредиту контролюється суспільна корисність, що входить до складу ВВП, а шляхом розширення ємності ринку, з позицій як попиту так і пропозиції, забезпечується більш повна і якісна їх реалізація.

Ще одну важливу роль кредит відіграє у забезпеченні науково-технічного прогресу (НТП). Підвищення його технічного і технологічного рівнів відтворювального процесу здійснюється перш за все непрямим шляхом: забезпечення неперервності виробництва, стимулювання збільшення випуску продукції тощо. Разом з тим кредит прямо виступає фактором, що забезпечує НТП, оскільки він є найважливішим джерелом капіталістичних вкладень.

Оскільки найвищою метою суспільного відтворення є розвиток людини, її фізичних і духовних здібностей, необхідно відзначити роль кредиту у соціальній сфері. Всі кредити мають соціальну направленість, тому що на їх основі підвищується ефективність суспільного відтворення і, відповідно більш повно задовольняється потреба суспільства, зростає життєвий рівень. Виступаючи одним з факторів впровадження прогресивної техніки і технологій, кредит сприяє скороченню важкої і низькокваліфікованої праці, зростанню продуктивності суспільної праці та доходів працюючих.

Отже, слід зазначити, що головна роль кредиту у відтворенні ВВП полягає у наступному: по-перше, кредит забезпечує неперервність відтворювального процесу; по-друге, виступає фактором його прискорення; регулює пропорційність відтворення складових частин ВВП. Крім того, кредитні відносини, сприяючи впровадженню досягнень НТП у виробництво, забезпечують покращення якісного складу ВВП, і що найголовніше, сприяють досягненню основної мети суспільного відтворення – підвищенню добробуту населення.

Висновки. Таким чином, кредит – це одна з рушійних сил у розвитку економіки. Економічна роль кредиту у народному господарстві України досить велика, оскільки ефективно впровадження його у розвиток усіх галузей виробництва сприятиме прискореному розвитку економіки України в цілому.

Література:

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – 2-ге вид., випр. і доповн. – К. : Знання : Прес, 2006. – 287 с.
2. Грошово-кредитна діяльність банків : навч. посіб. / М.П. Денисенко, В.Г. Кабанов, Л.М. Худолій. – К. : Вид-во Європ.ун-ту, 2006. – 339 с.
3. Маслова С.О. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / С.О. Маслова, О.А. Опалов. – К. : Кондор, 2006. – 192 с.
4. Гончарук Я. М. Зміст та ресурси кредитного забезпечення / Я. М. Гончарук // Науковий вісник Київського національного торговельно-економічного університету: економічні науки. – 2009. – № 2. – С. 204–215.
5. Гудзь О. Є. Забезпечення підприємств кредитними ресурсами / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 86–90.
6. Зуб Г. О. Сучасний стан розвитку кредитування в аграрному секторі економіки та державна політика / Г. О. Зуб // Welcome. – 2009. – № 2/3. – С. 4–8.